

Таємнича прима кінематографа

130-річчя зірки німого кіно Віри Холодної

ПО-РІЗНОМУ називають Віру Холодну: «королева екрана», «таємнича прима чорно-білого кіно», «зірка німого кіно». На честь знаменитої землячки у Полтаві перейменували вулицю, а якщо точніше – декомунізували провулок Ногіна. Народилася Віра Холодна (Левченко) в Полтаві 5 серпня 1893 року. Ніхто достеменно зараз не скаже, у чому ж полягала таємниця успіху Віри Холодної, та й судити про це досить важко. Адже відтоді пройшла ціла епоха, але слава акторки живе, нею продовжують захоплюватися і через століття.

СПОГАДИ про її дитинство досить скупі. Батько Віри, Василь Андрійович, корінний полтавець, походив із козацько-старшинського роду, який брав початок ще із XVII століття. Окрім Віри, в родині виховувалися ще дві доньки – Надія та Софія. Коли Віроці виповнилось два роки, сім'я перебралася до Москви – там помер Вірин дід по матері, і бабуся, щоб не лишитися на самоті, покликкала до себе доньчину сім'ю. 1903 року майбутня акторка вступила до приватної жіночої гімназії Зінаїди Перепьолкіної, де шляхетні панянки мали змогу отримати класичну освіту. Дівчатам викладали акторську майстерність, музику, класичні танці, малювання, і Віра була в захопленні від усього цього. Їй подобалося декламувати вірші, співати й акомпанувати собі на фортепіано. Кажуть, що дівчинка була мрійницею – вразливою і зовсім трішечки дивною. Могла годинами оповідати своїм лялькам прочитані або почуті історії.

Віра змалку мала здібності до танців. Вона почала навчатися в балетному училищі. Та бабуся категорично заборонила, адже була глибоко переконана, що дівчатка шляхетного походження не повинні танцювати на потіху глядачам. Батьки таки послухалися владну і безкомпромісну бабцю і забрали дівчинку з училища, тож Віра почала відвідувати аматорську театральну студію.

1908 року прибула з гастролями знаменита актриса Віра Комісаржевська. До уваги публіки пропонувалася вистава «Франческа де Ріміні» за драмою Габріеле д'Аннунціо. П'ятнадцятирічна Віра пережила величезне потрясіння від перегляду вистави, тож, коли повернулася додому, просто лежала й мовчала, не реагуючи ні на кого. Стурбована рідня викликала лікаря, який констатував, що дівчинка має тонку і чутливу психіку, порадивши їй надалі займатися спортом. Через кілька днів дівчина оговталась, але вже тоді зафіксувала в свідомості головний секрет своєї майбутньої професійної діяльності: на сцені треба не грати, там треба жити.

На випускному вечорі найвродливіша з випускниць гімназії 1910 року Віра Левченко познайомилася з високим, широкоплечим, привабливим юнаком Володимиром Холодним. Він запросив її на найперший танець – і з цієї миті увага обох була прикута одне до одного. Їхнє кохання розквітло з першого погляду. І хоча рідні закоханих були проти раннього шлюбу, вони одружилися і жили щасливо.

Володимир походив теж з досить цікавої родини – він мав трьох братів, добре знаних в Україні. Один з братів, Олексій, був музичним критиком, Микола – ботаником, фізіологом та мікробіологом (його ім'я носить нині інститут ботаніки АН України). Ще один брат, Григорій, був секретарем Українського видавничого товариства у Москві, потім переїхав до Києва, викладав у гімназії, був головою «Просвіти» в Чер-

нігові, працював в Інституті української наукової мови, а згодом і очолював його. У 1929 році його звинуватили у належності до Спілки Визволення України та засудили до 8 років таборів, а після відбуття терміну – розстріляли.

У 1912 році у молодого подружжя народилася донечка, яку назвали Женею. Пологи виявилися надзвичайно складними, тому лікарі заборонили народжувати Вірі найближчі кілька років, і пара удочерила ще одну дівчинку, щоб у Жени була сестричка.

Володимир, юрист за фахом, захоплювався автоспортом, брав участь у гонках, видавав газету «Авто». Навчив і дружину водити машину. Молоді, завзяті, вони удвох літали на потужних швидкостях, через що нерідко потрапляли в аварійні ситуації, особливо тоді, коли Віра була за кермом...

Віра почала зніматися в кіно. Вона не тільки втілювала свою давню, сокровенну мрію, а й заробляла гроші, щоб утримувати родину у той надзвичайно складний час. Уже перша роль Віри Холодної принесла їй успіх та славу. Вона так добре зіграла тургенєвську героїню у фільмі режисера Євгенія Бауера, що відразу запам'яталася глядачам.

Ще багато ролей чекало попереду. В ательє Ханжонкова, у котрого Бауер працював режисером і художником, фільми знімали один за одним. У всіх, хто був задіяний на зйомках, графіки вирізнялись напруженістю, дисципліна – суворістю. Майже всі ролі Віри Холодної були здебільшого одноплановими, мелодраматичними, та попри це глядачі безмежно захоплювалися нею.

У фільмі «Життя за життя» Віра Холодна затьмарила грою досвідчену й популярну артистку МХАТу Лідію Кореневу. Цей фільм демонстрували по два місяці поспіль у багатьох кінотеатрах, і в залах був аншлаґ: люди йшли, щоб побачити Віру Холодну. Вона стала законодавицею моди. Віра любила гарно одягатися, моделювала для себе одяг, її фантазія виявилася багатого. Речі, в які вбиралася актриса, були ексклюзивними й неповторними.

Її прихильники чекали сенсацій, які часто супроводжують приватне життя популярних людей: любовних романів, драм, інтриг. Але Віра Холодна зоставалася вірною дружиною і чесною людиною, попри всю зріковість. Королеві кіно найдорожчою була її родина. Вона стрімголов полетіла у госпіталь під Варшавою, кинувши зйомки, коли дізналася, що її чоловік отримав тяжке поранення. Там Віра день і ніч знаходилася поруч, доглядала, лікувала, молилася, говорила до непритомного, але неймовірно коханого чоловіка, і таки змогла вирвати із лежачої смерті.

У 1917 році Холодну прийняв у своє ательє директор Харитонів, туди було запрошено й талановитого режисера Чардиніна, під керівництвом якого її талант ще більше розквітнув, особливо у ролі циганки Маші у стрічці «Живий труп» за однойменним твором Льва Толстого. Кінофабрика Харитонова також процвітала, залишивши конкурентів позаду значною мірою завдяки «королеві кіно» – Вірі Холодної.

У цей же рік Віра Холодна зіграла одну з краших своїх ролей у фільмі «Біля каміна». Сюжет був мелодраматичним: заміжня жінка закохала-

✓ Таємнича прима кіно Віра Холодна.

Ніяке місто не може посперечатися у прояві любові до Віри Холодної більше, ніж Одеса. Тут промайнув останній період її життя, залишивши по собі купу всіяких домислів та легенд, у яких і досі плутаються дослідники. Напевне відомо тільки, що влітку 1917 року, коли в Москві почався безлад, майже вся родина Левченків переїхала до Одеси. Оселилися в будинку Попудової на Соборній площі. Матеріали Музею кіно та деякі мистецтвознавці доводять, що студія Ханжонкова зняла в Одесі картини «Княжна Тараканова» та «Циганка Аза». Інші дослідники називають фільми «Аера», «У лежачих кохання», «Пісня Персії» та «Дама з камеліями». Дочка актриси Євгенія стверджувала, що в Одесі на той час лише бudoвався павільйон кіностудії, а зйомки тим часом проводилися у Ялті.

Померла Віра Холодна, не доживши до 26 років, так раптово, що це й досі дехто використовує для різноманітних вигадок. Одні кажуть, що її розстріляли більшовики як французьку шпигунку, інші вважають, що вбивцями стали самі французи. У смерті кінозірки звинувачують і одеського градоначальника, ревнивого генерала Гришина-Алмазова. Але одне з останніх копітих досліджень письменника і літературознавця Г. Зленка переконливо довело, що ні з якими розвідками актриса зв'язків не мала, а смерть її була не насильницькою.

Під час одного із багатодіних концертів на користь безробітних акторів у холодній залі літературного клубу Віра застудилася і захворіла на важку форму грипу – «іспанку». Через два тижні, 16 лютого 1919 року, вона пішла з життя. Відспівували Віру Холодну у Свято-Преображенському кафедральному соборі і проводжали в останню дорогу всім містом. Того дня не працювали сінематографи і театри. Тіло забальзамували, обрядили в сукню, у якій Холодна знімалася у стрічці «Біля каміна», і поклали в домовину зі скляним віком. Три місяці труна з тілом знаходилася у капличці на першому Християнському цвинтарі, потім відбулося поховання. Про цей «останній триумф кінозірки» П. Чардинін зняв фільм «Похорон Віри Холодної».

Ще за три роки до смерті Віри Холодної, у 1916 році, Олександр Вертинський, котрий був таємно закоханий в неї, присвятив їй пісню: «Ваші пальці пахнуть ладаном». Почитавши текст, Віра страшенно розхвилювалася: «Що ж ви зробили! Не треба! Не хочу! Щоб я лежала у труні! Ні за що! Негайно зніміть присвяту!».

Вертинський тоді дуже образився, адже вважав твір вдалим і врешті-решт хотів просто ним догодити Вірі. Однак присвяту прибрав. Та це не допомогло.

Чоловік Віри Володимир прожив на світі всього на кілька місяців довше від неї – помер від тифу.

Загалом за чотири роки активної творчої роботи в кіно Віра Холодна знялася приблизно у вісімдесяти фільмах, ось деякі її ролі: Маріанна («Міражі», 1915), Ната («Життя за життя», 1916), дама напівсвіту («Шахмати життя», 1916), циркова актриса («Забудь про камін, в нім погасли вогні», 1917), Пола («Мовчи, смутку, мовчи»), Маша («Живий труп»), Віра Северна («Тернистий шлях слави»), Антанелла («Жінка, яка винайшла любов»), Кло («Останнє танго»), всі – 1918.

Нині збереглося лише п'ять стрічок з участю цієї незвичайної актриси, на жаль, не дуже гарної якості.

Підготувала **Юлія НОВОСЕЛЦЬКА**, бібліограф Полтавської обласної бібліотеки для юнацтва ім. О. Гончара.

✓ Володимир і Віра прожили коротке, але щасливе подружнє життя.

✓ Віра Холодна з донькою.

Колись ще дівчинкою вона добре виконувала арії Наталки Полтавки: «Ой, я дівчина полтавка», «Віють вітри», «Чого вода каламутна». Віра мріяла про складні драматичні ролі на театральній сцені, але кіно поглинуло її всю.

Одного разу вдома у Віри Василівни – це був 1915 воєнний рік – з'явився худий солдат-санітар: ноги в обмотках, на ньому потерта, вигоріла гімнастерка. Солдат привіз з фронту дружину листа від чоловіка і з того часу став приходити щодня. Сідав, дивився на Холодну і мовчав. Цим солдатом був Олександр Вертинський (майбутній відомий артист). Усі пісні, написані ним у перші роки його виступів, були присвячені їй – «королеві екрана».

ся в іншого, коханець розбив сім'ю, а у фіналі героїня помирає... Газета «Кіножиття» писала: «Успіх картини – винятковий. Уже багато років не доводилося нам бачити нічого подібного. Публіка займала фойє і вхід, виходила декількома чергами довжиною у пів вулиці і чекала отримання квитків, незважаючи на дощ і негоду. Гра Віри Холодної неперевершена – вона створювала в залі для глядачів особливу атмосферу. Після закінчення доводилося бачити вологі очі...». В Одесі картина демонструвалася безперервно впродовж 90 днів, а в Харкові – 100 днів. Через півроку зняли продовження «Біля каміна» – «Забудь про камін, у ньому згасли вогні...». Публіка ломилася на сеанси, буквально розносячи кінотеатри.

✓ Віра Холодна, Олександр Вертинський.